

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ПОКАЗНИКІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статті представлені результати експериментального дослідження показателів сформованості у майбутніх учителів іноземного мови готовності к особисто-орієнтованому навчанню старшокласників.

In the article the results of the experimental research of the indices of formation of readiness of future teachers of foreign languages for personality-oriented teaching senior pupils.

Перетворення суспільства на демократичних та гуманістичних засадах, переосмислення ролі особистості у політичному, економічному та культурному житті як окремої держави, так і всього світового співтовариства вимагають реформування системи освіти, перехід від традиційного до особистісно орієнтованого навчання. Результативність цього процесу неможлива без аналізу рівня професіоналізму випускників вищої педагогічної школи та пошуків удосконалення якості їхньої підготовки.

Як показали дослідження останніх років та зібрані нами факти, у підготовці педагогічних кадрів все ще мають місце недоліки, пов'язані із превалюванням традиційного (предметного) навчання, пріоритетом подачі готових знань над розвитком особистості, педагогічною взаємодією, співпрацею та співтворчістю з тими, хто навчається.

“Освіта 21 ст. – це освіта для людини. Основою її є розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної, здатної до самоосвіти й саморозвитку особистості, яка вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни” [1]. Майбутній учитель має бути готовий не тільки до викладання інформації із предмету, а й до постійної роботи із створення умов для розкриття у кожному учневі талантів, нахилів, здібностей із метою допомогти йому відчувати власні сили, адаптуватися у мінливих умовах сьогодення.

Саме тому робота із формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання

старшокласників є необхідною умовою у практиці вищої педагогічної школи.

Аналіз педагогічної літератури свідчить про дослідження різних аспектів готовності майбутніх учителів до професійної діяльності: до естетичного виховання учнів (Н.М.Коришева, Зотєєва Т.О.), морального виховання (З.М.Шиліна), роботи в сільській школі (Е.Г.Шаїн), роботи класного керівника (Р.І.Пенькова) і вирішення виховних завдань (Т.Ф.Садчикова), до педагогічної взаємодії з учнями (М.Г.Вієвська, Є.Л.Балан), організаторської діяльності (Л.О.Савченко), співробітництва з учнями, творчої взаємодії (Л.В.Нечасва, Е.М.Рангелова), самостійної й індивідуальної роботи (Л.В.Григоренко, Р.М.Мойсеєнко), інноваційної діяльності (Т.Є.Христова), моральної готовності до професійної діяльності (Л.В.Кондрашова), діалогічного навчання (В.В.Морозов) та ін.

Усі вищезгадані дослідники доводять необхідність визначення рівнів готовності майбутніх учителів до різних видів роботи.

Мета даної статті полягає в детальному аналізі рівнів сформованості показників готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання старшокласників. Для визначення результативності дослідно-експериментальної програми ми прагнули розглядати готовність майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання у динаміці. Лише вивчаючи це складне особистісне утворення на різних етапах дослідного навчання, зіставляючи дані, отримані через певні проміжки часу, можна виявити динаміку і рівні його росту. Тому нами було проведено контрольні зрізи до початку формувального експерименту, у ході його і по завершенню як в експериментальних, так і в контрольних групах. У число експериментальних груп відносилися групи з більш низькими показниками, ніж у контрольних. Цим досягалась об'єктивність в оцінці результатів дослідного навчання.

Великого значення надавалось репрезентативності вибірки експериментальних і контрольних груп. Ми виходили з того, що репрезентативною вибіркою від загального обсягу сукупності однієї групи 1-3 курсів факультетів іноземної мови при максимальній величині помилку на рівні імовірності 95% з відносною помилкою арифметичного середнього – 0,02 є сукупність в обсязі 600 студентів. Середню наповнюваність групи приймалася за 30 студентів, що означає 20 студентських груп. Якщо ж обмежитися максимальною величиною помилки на рівні імовірності 95% з відносною помилкою

середнього арифметичного – 0,03, обсяг вибірки може бути зменшений до 300 студентів, тобто до 10 груп. Останній обсяг вибірки за рівнем своєї репрезентативності цілком задовольняє наше дослідження. Тому у практиці конкретних експериментальних робіт обсяг вибірки коливався від 10 до 20 студентських груп.

Обробка даних проводилася за єдиною програмою, що дозволяло одержати однаковий набір статистичних даних.

У ході дослідження значне місце відводилося творчим завданням, рольовим ситуаціям, дискусіям, діалогам, рольовим іграм, тренінгам. Велика увага в експериментальній роботі приділялася способам зрівнювання експериментальних і контрольних груп, умов їхньої роботи, визначення обсягу вибірки і способу обробки даних.

Головним критерієм зрівнювання груп у формульованому експерименті були результати контрольних робіт. Експериментальні і контрольні групи відбиралися двома способами з числа груп із середніми показниками. Перший спосіб – різниця між арифметичними середніми одиниць оцінки (балів), отриманих студентами за виконання контрольних завдань в експериментальних і контрольних групах. За відповідними стандартними відхиленнями σ_1 і σ_2 було обраховано критичні часткові (за розподілом або t-розподілом)

$$t = \frac{D}{D\sigma} = \frac{x_1 - x_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{N_1} + \frac{\sigma_2^2}{N_2}}}$$

За ними визначався рівень вірогідності різниці середніх арифметичних

$$D = x_1 - x_2$$

(N_1 і N_2 – число студентів відповідно в контрольних і експериментальних групах).

Результативність контрольних робіт аналізувалася за змістом і оцінювалася за системою визначення одиниць оцінки (балів), які могли бути легко оброблені статистичними методами. За отриманими у такий спосіб результатами контрольних робіт обчислювалося середнє арифметичне:

$$\bar{x} = \frac{\sum f_1 x_1}{N},$$

де x_1 – кількість балів, f_1 позначає частоту однакових оцінок (числа студентів, що отримали однакову кількість балів), $\sum$ – суму і N – загальне число студентів ($N = \sum f_1$). Стандартне відхилення, яке показує

Таблиця 2

Зведена характеристика показників готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників за результатами формувального експерименту
Шифр групи – АНФ – 04-2 (контрольна група)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Інтерес до особистісно-орієнтованого навчання	3	1	2	3	3	1	3	2	3	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	3	1	1	3	1
Знання відомих особливостей старшокласників	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2
Усвідомлення самонасолодження	3	3	2	3	3	2	3	2	3	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	3	2
Широта кругозору, ерудиція	2	2	2	3	3	1	3	3	3	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	3	1	2	2
Комунікативність	3	2	2	3	1	1	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2	3
Організаторські здібності	2	2	1	3	3	1	3	1	2	2	1	2	1	2	2	1	3	2	1	1	3	2	2	2	3
Когнітивні здібності	2	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	3	3
Конструктивні здібності	3	2	1	3	1	1	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Гнучкі здібності	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	3	2	3	2	2	2	3
Емпатія	3	2	3	2	2	3	3	2	3	2	2	2	1	1	3	2	3	3	3	3	3	2	1	1	2
Диалогічні уміння	2	2	3	1	2	2	3	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	3	1	1
Рефлексія	3	3	3	1	1	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	1	1	3	2	2	2	2
Креативність	3	3	3	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2
Мовленнєва культура	3	3	3	3	1	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	3	2	2	1	1
Соціокультурна компетенція	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Стратегічна компетенція	3	1	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Серцевий показник	2,6	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	1,73	1,73	1,73	1,8	1,73	1,73	2,0	1,6	1,5	2,6	1,6	1,9	2,0	2,0
Рівні	0	2	2	0	2	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
%																									

ступінь і «розкидання» балів від їх середнього арифметичного, обчислювалося за формулою:

$$\sigma = \frac{\nu \sum f(x_1 - x_2)}{N}$$

Крім того, обчислювалася помилка стандартного відхилення ($M\sigma$) і коефіцієнт кореляції (ρ). Отримані дані відбиті в діаграмі 1. Система дослідного навчання, проведена в експериментальних групах, забезпечила динаміку рівня готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання старшокласників в позитивний бік. Вивчалася динаміка виразності показників готовності до особистісно орієнтованого навчання старшокласників у студентів факультету іноземних мов по завершенні формуючого експерименту. На підставі отриманих даних було складено зведені таблиці (див. табл. 1, 2).

Границі рівнів розподілялися в межах: від 1 до 1,9 балів – низький; від 2,0 до 2,5 балів – задовільний; від 2,5 до 3 балів – оптимальний.

н. – від 1 до 1,9 балів; з. – від 2,0 до 2,5 балів; о. – від 2,6 до 3 балів.

З таблиці 1 видно, що динаміка співвідношення всіх показників готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників порівняно з даними констатувального експерименту змінилася в позитивний бік. Якщо на початок формувального експерименту в контрольній групі (25 осіб) оптимальний рівень готовності до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників склав 16%, задовільний – 32%, низький – 52% і відповідно в експериментальній групі оптимальний рівень склав 20%, задовільний – 16%, низький – 64%, то по завершенню програми формувального експерименту намітилося зростання готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання старшокласників у позитивний бік.

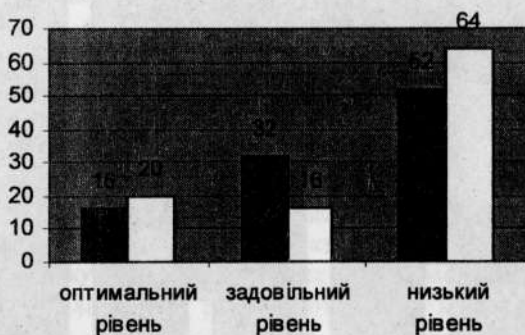
Кращі результати було отримано в експериментальній групі: оптимальний рівень готовності до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників (див. табл.1) склав 36%, задовільний – 44%, низький – 20%. У контрольних групах, де навчання проводилося за традиційною схемою, зміни були незначні. Так, дещо збільшилася кількість студентів із задовільним рівнем і склала 40% проти 32% на початок дослідного навчання; скоротилося число студентів із низьким рівнем

готовності до особистісно орієнтованого навчання старшокласників і склало 44% проти 52% (див. табл. 2).

В експериментальних групах було створено всі необхідні умови для формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників, причому забезпечувалися активна позиція, свобода вибору навчальних завдань та методів роботи з ними, ситуація успіху для кожного студента. Результати підсумкового зрізу для виявлення динаміки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників у професійній діяльності, порівняно з результатами констатувального експерименту, дозволили одержати загальну картину змін, що відбулися. Отримані дані було представлено в діаграмах.

Діаграма 1

Дані діагностичного зрізу щодо виявлення рівня готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників (до проведення дослідно-експериментальної роботи), %

■ - контрольна група

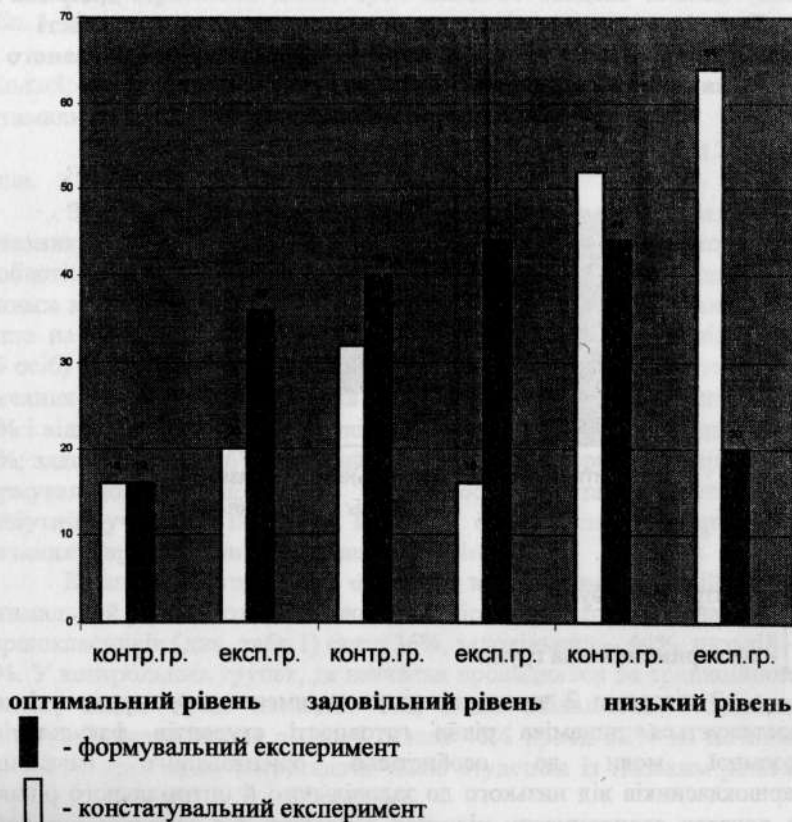
□ - експериментальна група

З діаграми 2 видно, що в експериментальних групах чітко простежується динаміка рівня готовності студентів факультетів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання старшокласників від низького до задовільного й оптимального рівня. На початок експерименту відсоток студентів, що виявили низький

рівень готовності до особистісно орієнтованого навчання старшокласників у контрольних і експериментальних групах переважав відсоток студентів, що виявили задовільний (репродуктивний) та оптимальний (творчий) рівні готовності до зазначеного виду навчання, так, оптимальний рівень коливався в межах від 16% до 20%, задовільний – від 16% до 32%, низький – від 52% до 64%.

Діаграма 2

Дані діагностичного зрізу щодо виявлення рівня готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників (після завершення формувального експерименту), %

Після проведення формувального експерименту ситуація змінилася на краще. Так, в експериментальній групі оптимальний рівень склав 36% (проти 20% на початок дослідної роботи). Значно збільшилося число студентів із задовільним рівнем готовності – 44% в експериментальній групі (проти 16% на початок дослідної роботи). Причому різко скоротилася кількість студентів із низьким рівнем готовності до особистісно орієнтованого навчання старшокласників і склало в експериментальній групі – 20% (проти 64% на початок експерименту). У контрольних групах теж спостерігаються зміни рівня готовності від низького до задовільного й оптимального. Але зміни ці не настільки значні, і пояснюються скоріше об'єктивними чинниками загального розвитку особистості під час навчання в університеті.

Так, кількість студентів з низьким рівнем готовності знизилась з 52% до 44%. Із задовільним рівнем готовності кількість студентів зросла, але не суттєво (40% проти 32% на початок дослідної роботи). Оптимальний рівень готовності після закінчення дослідної роботи виявили 16% студентів, що дорівнює результатам зрізу після констатувального експерименту. У студентів контрольної групи переважає низький рівень готовності до особистісно орієнтованого навчання старшокласників.

Таким чином, дослідно-експериментальна програма педагогічної підготовки студентів, що відбиває теоретичні, практичні, методичні і психологічні аспекти, підтвердила її значущість у формуванні готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників. Зібрані факти дозволяють говорити про те, що навчання іноземної мови, що побудоване на особистісному підході до його організації, принципах педагогічної взаємодії, рольової перспективи діалогічного спілкування при дотриманні сукупності педагогічних умов, є можливим чинником, що позитивно впливає на рівень готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно орієнтованого навчання старшокласників.

Література

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Педагогічна газета. – 2002. – № 1(91).